

Socialdepartementet

Angående promemorian Administrativa sanktioner i socialförsäkringen (Ds 2025:8)

Ekobrottsmyndigheten lämnar härmed sitt yttrande över rubricerad promemoria.

Ekobrottsmyndigheten tillstyrker i huvudsak förslagen och bedömer att dessa kommer att bidra till en effektivare brottsbekämpning.

Kapitel 3. Administrativa sanktioner i socialförsäkringsbalken

Ekobrottsmyndigheten ser positivt på förslaget att införa en sanktionsavgift för mindre allvarliga bidragsbrott. Förslaget bedöms kunna underlätta förfarandet och bidra till en snabbare reaktion från samhället samt till att de rättsvårdande myndigheternas resurser kan läggas på att utreda mer komplicerad brottslighet.

3.2.2 Sanktionsavgift ska inte påföras om det inte skett någon felaktig utbetalning

Förslaget om att en sanktionsavgift bara ska påföras om det skett en felaktig utbetalning och att det om någon utbetalning inte har skett kan föreligga särskilda skäl för en anmälan om brott, kan resultera i att försöksbrott leder till åtal och därigenom sannolikt påförs en strängare påföljd än fullbordade brott som i stället leder till sanktionsavgift. Den effekten kan ifrågasättas ur ett principiellt perspektiv.

3.2.4 Sanktionsavgiftens storlek

Ekobrottsmyndigheten delar utredningens uppfattning att det ska finnas ett minimibelopp för sanktionsavgiften. Detta motverkar att avgiften blir så låg att den förlorar sin effekt när det gäller att avskräcka från att lämna felaktiga uppgifter eller underlåta att anmäla ändrade förhållanden. Att tillämpningen av ett minimibelopp kommer få till följd att en mindre felaktighet medför en procentuellt sett större sanktionsavgift än en större felaktighet är av mindre betydelse och fördelarna med förslaget uppväger enligt myndighetens uppfattning nackdelarna.

Ekobrottsmyndigheten instämmer även i att det bör införas ett maxbelopp. Ett maxbelopp innebär att effekten blir mer förutsägbar och motverkar också att sanktionsavgiften för den enskilde upplevs som betydligt mer ingripande än ett åtal som t ex resulterar i en villkorlig dom och dagsböter.

3.5. Avstängning från förmån i socialförsäkringsbalken

Ekobrottsmyndigheten ställer sig i stort positivt till förslaget om införande av en bidragsspärr. Ekobrottsmyndigheten bedömer att en sådan spärr kan verka avskräckande och därigenom förebygga brottslighet samt ge en tydlig signal om att det inte är acceptabelt att missbruka bidragssystemet.

Det är positivt att förslaget utformats så att en bidragsspärr inte enbart kommer att vara aktuellt vid grova brott eller brott som överstiger ett visst belopp. Med nu aktuell utformning kommer lagstiftningen omfatta avsedd kategori personer och problemet med tröskeffekter reduceras.

Ekobrottsmyndigheten har ingen invändning mot att bidragsspärren kan kombineras med en administrativ sanktionsavgift och att det är Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten som fattar beslutet, även om de bedömningar av om det föreligger uppsåt eller grov oaktsamhet som kommer att bli aktuella kan innebära relativt komplicerade avvägningar.

Ekobrottsmyndigheten finner dock att förslaget innehåller oklarheter när det gäller frågan om dubbel straffbarhet i de fall där det är aktuellt att väcka åtal för bidragsbrott. Utredningen har gjort bedömningen att en bidragsspärr är att jämställa med straff enligt Europakonventionen och framhåller att i de fall då det är aktuellt med sanktionsavgift och bidragsspärr för samma överträdelse bör prövningen ske i ett sammanhang, då ett annat förfarande riskerar att strida mot förbudet mot dubbla förfaranden (se s. 113). Det är mot denna bakgrund svårt att förstå utredningens resonemang rörande fall då ett åtal för bidragsbrott och bidragsspärr kan aktualiseras för samma överträdelse (se s. 189–190). Hela syftet med en bidragsspärr skulle riskera att gå förlorad om ett beslut om åtal hindrar att en bidragsspärr kan beslutas. En möjlig lösning skulle kunna vara att åklagare ges möjlighet att yrka på bidragsspärr i samband med åtal för bidragsbrott så att båda frågorna kan prövas i samma rättegång. Några sådana överväganden görs dock inte i promemorian.

Kapitel 5. Ändringar i bidragsbrottslagen

Ekobrottsmyndigheten ser positivt på att anmälningsskyldigheten inte knyts till en viss beloppsgräns utan att omständigheterna i det enskilda fallet i stället ska beaktas.

Enligt förslaget är det främst grova bidragsbrott som ska anmälas och en omständighet som kan medföra att brottet är grovt är att det rör sig om betydande belopp. Samtidigt är det ytterst få ersättningar avseende en fysisk person som vid en enskild utbetalning utgör ett grovt brott om man enbart tar hänsyn till beloppet (fem prisbasbelopp), vilket riskerar att leda till att även mycket stora felaktiga utbetalningar kommer att hanteras med en sanktionsavgift. Detta innebär en risk att vissa bidragsbrott som uppgår till höga belopp, men inte når upp till fem prisbasbelopp, kommer leda till en betydligt mildare påföljd än vad som annars skulle vara fallet i form av en sanktionsavgift. Resultatet skulle bero på hur Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten använder det tolkningsutrymme avseende anmälan som finns.

Enligt förslaget ska beslutande myndighet inte behöva göra någon mer omfattande utredning av huruvida ett brott är att bedöma som grovt innan anmälan görs, utan frågan ska bedömas av polis och åklagare. Ekobrottsmyndigheten önskar ett klargörande av vad detta innebär i ett fall då t.ex. Försäkringskassan anmäler ett brott som de bedömer som grovt och åklagaren inleder förundersökning. Under utredningens gång kommer åklagaren fram till att det ska bedömas som ett brott av normalgraden och att det inte heller föreligger några andra särskilda omständigheter som innebär att åtal ska väckas. Ska förundersökningen läggas ner och ärendet skickas tillbaka till Försäkringskassan för utfärdande av sanktionsavgift eller ska åklagaren väcka åtal för bidragsbrott av normalgraden? Frågan kan förväntas få stor betydelse för den enskilde bidragstagaren eftersom påföljden vid ett åtal respektive en sanktionsavgift kan förväntas skilja sig avsevärt.

Kapitel 6. Möjlighet för åklagare att yrka administrativ sanktionsavgift

Ekobrottsmyndigheten tillstyrker förslaget att åklagaren ges möjlighet att yrka på sanktionsavgift som ett andrahandsyrkande i brottmålsprocessen. Detta minskar risken att regelöverträdelser helt blir utan sanktion, trots att förutsättningar för en sanktionsavgift är uppfyllda, något som sannolikt skulle uppfattas som en orättvisa.

Övrigt

En fråga som Ekobrottsmyndigheten bedömer vara av stor betydelse när det gäller såväl sanktionsavgift som bidragsspärr är att det måste vara möjligt för andra aktörer än beslutande myndigheter att få tillgång till information om besluten. Det kommer att vara relativt allvarliga lagöverträdelser som inte kommer att förekomma i t.ex. brottsregistret. Att någon gjort sig skyldig till ett bidragsbrott kan vara relevant för till exempel tillståndsprövande myndigheter. Uppgifterna kan även vara av vikt vid bedömningen hur ett brott ska rubriceras eller om det finns särskilda skäl för en polisanmälan i stället för en sanktionsavgift. Frågan om register över utfärdade sanktionsavgifter och bidragsspärrar togs upp i betänkandet Ett stärkt samlat skydd av välfärdssystemen (SOU 2023:52) men berörs inte i nu aktuell promemoria. Ekobrottsmyndigheten förutsätter att frågan aktualiseras i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektören Rikard Jermsten. I ärendets slutliga handläggning har rättschefen Susanne Södersten deltagit. Verksjuristen Marie-Louise Pettersson har varit föredragande.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Expedition till: s.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia till: s.sf@regeringskansliet.se
carolin.jarlehag@regeringskansliet.se
ju.da@regeringskansliet.se